

Az „ámerikás” sződi kivándorlók

Az „ámerikás” sződi kivándorlókról egyre több adat gyűlik össze. Mára már ismertek a brémai és hamburgi személyszállító hajók utaslistái. A nevek között több tucat sződi családnév (Dinka, Volentics, stb.) található.

Az 1898-as Országos Hírlap a sződi kivándorlókról vitriolos stílusban a következőket közölte: „Pest megye egyike azoknak a vármegyéknek (pontosan Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.), amelyből újabban, Zemplén és Árva vármegyék után a legtöbben vándoroltak ki Amerikába. Ez a kivándorlás alig 5-6 éve tart (tehát 1892-1893 táján kezdődött!), de azért máris oly nagy arányokat öltött, hogy egyes községekben házak állnak lakók nélkül, ugyanis lakóik Amerikába (az USA-ba) költöztek családostul. Az év elején (1898-ban) a Vác mellett lévő Sződ községből 200 (!) gazda vándorolt ki Amerikába. Az ígért földjére szerencsésen el is jutottak, de ott nem mehetett valami jól sorsuk, ugyanis egymásután érkeztek Amerikából a levelek, amelyekben kétségbeesetten írják le sorsukat, és iszonyú képét festik le annak a nyomornak, amely az Újvilágban várt rájuk. Munkát nem kaptak, az ott-honról magukkal vitt kevés pénzük is elfogyott, és bármennyire vágyódtak is haza, nem tudtak útnak indulni. A meggondolatlan, mondhatni szerencsevadász sződi kivándorlók nagy nyomoráról Pest vármegye vezetése is tudomást szerzett, s hivatalos úton intézkedett, hogy a szerencsétleneknek módot nyújtsanak a hazatérésre. A 200 sződi ma-

gyart egy német gőzös hozta Hamburgba, ahonnan 1898 októberében érkeztek meg rég nem látott falujukba. Annyi bizonyos – írta az Országos Hírlap – hogy Pest megye egyik községeből most már vége az „ámerikai kivándorlásnak”.

Az Egyesült Államokat megjárta sződiek a következő hónapban, 1898 novemberében újra témaként szolgáltak a hírlapíróknak. „Váltóhamisítók parasztagyában” címmel jelent meg a következő írás: „A Pest megyei Sződ község lakosai híresek arról, hogy a környéken apostolai az ámerikai kivándorlásnak és nagyon sok köztük a világlátott ember. Úgy látszik közülük való az a két parasztagyada is, akiket a napokban tartóztatott le a váczi rendőrség. Helembai József és Csiszár István végigjárták a gazdagabb váczi kereskedőket és egy levél alapján egy ismert nevű Pest vármegyei földbirtokos nevében pénzt csaltak ki, valamint váltókat hamisítottak. Elfogásuk után a Pestvidéki Törvényszék budapesti fogházába kerültek.”

Ismert olyan történet is a XX. század elejéről, amikor a szomszédos Vácduván ámerikaiaknak adták ki magukat a sződiek, így próbáltak alkudozni. Természetesen a dukai gazdák rájöttek a turpisságra és az üzlet meghiúsult.

Vajon mi lehetett a kivándorlás helyi oka? Bizonyosat nem tudunk. A kivándorlást megelőzően, 1891-ben tűzvész pusztított és község nagy része leégett. Mintegy 30 zsuptetős ház, egy délután folyamán a véletlenül keletkezett tűzvész martaléka lett. Nagy lehetett

ekkor az elkeseredés, de a kitelepülők döntését talán még erősebben befolyásolta a virágzó szőlőkultúrát elpusztító, az 1880-as években bekövetkezett nagy katasztrófa, a szőlőtetű vagy más néven filoxéra Vác környéki megjelenése (1873-ban Sződön még 1772 hektoliter bort állítottak elő!). A nincstelen földműves nép elproletárosodott, mivel a föld nem nyújtott neki megélhetést.

Az Amerikát megjárta sződiekkel kapcsolatos negatív szenzációk után meg kell jegyeznem, hogy a sződi templom 14 stációképe négy Amerikába kivándorolt sződi katolikus hívő adománya. Azt, hogy a képek árát vagy netán a képeket küldték, hozták Amerikából, eddig nem sikerült megállapítani. Egy bizonyos, 1906-ban kérte akkori plébánosunk, Krchnák János megáldásukat.

Sajnos a visszatelepült sződiekről nem áll rendelkezésre elég adat. A plébánia anyakönyvi bejegyzéseiben viszont egy nevet sikerült fellelni: Az 1906. július 4-én született Helembai Mihály földműves származási (születési) helyeként az ámerikai Pertambolt tüntette fel a plébános. Ilyen település ugyan nincs az USA-ban, azonban PERT AMBOY nevű település található New York állam területén (véltetően itt elhallásról lehetett szó). Tehát Helembai Mihály még az államokban született és véltetően a szüleivel (Helembai Mihály és Sztuska Anna) települt vissza Szödre. Később, 1934 februárjában házasságot kötött Erdélyi Rozáliával.

Volentics Gyula